

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата юридичних наук, доцента,
доцента кафедри цивільно-правових дисциплін навчально-наукового
інституту права та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету внутрішніх справ
ДУТКО Альони Олександрівни на дисертацію ЗАЙЦЕВА Руслана
Валерійовича на тему «Структурно-функціональна характеристика
фідуціарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід», подану
на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами. Одним з найскладніших засобів законотворчої техніки є юридичні конструкції, завдяки яким можна чітко та економно впорядкувати суспільні відносини у правовій площині, які полегшують сприйняття та вивчення явищ правової дійсності, узагальнюють багатоманітність окремих випадків юридичної практики. Галузевому законодавству відомо багато найрізноманітніших конструкцій, які вивчаються галузевими юридичними науками, з огляду на свій предмет дослідження, однією з яких є фідуціарна юридична конструкція. Рецензована робота ЗАЙЦЕВА Руслана Валерійовича на тему «Структурно-функціональна характеристика фідуціарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід» являє собою фундаментальний аналіз однієї з найбільш багатогранних категорій приватного права – фідуціарної юридичної конструкції. Автор обрав загальнотеоретичний підхід, що дозволило йому вийти за межі вузькогалузевого аналізу та дослідити фідуцію як цілісне правове явище, що поєднує в собі етичні, соціальні та техніко-юридичні аспекти. Актуальність роботи підкріплюється тим, що дисертант розглядає довіру не лише як моральний орієнтир, а як механізм забезпечення таких категорій як відповідальність та добросовісність у цивільних правовідносинах. Це особливо важливо для формування стабільної правової системи в Україні, де інститут довірчих відносин тривалий час перебував у стані концептуальної невизначеності.

Фідуціарні правовідносини – це особливий тип правовідносин, у

результаті яких застосовується певна правова конструкція, яка будується на довірчих принципах та передбачає обов'язок діяти добросовісно в інтересах іншої сторони. Вона підкріплена юридичною конструкцією з передачею певних правомочностей у процесі виконання фідучіарієм своїх зобов'язань для реалізації інтересів довірителя (бенефіціара).

Дисертація Руслана Валерійовича ЗАЙЦЕВА вирізняється чіткою методологічною побудовою. Достовірність результатів підтверджується аналізом значного масиву нормативних актів України та зарубіжних країн (Франції, Швейцарії), а також практики Верховного Суду.

Особлива увага приділена основним складовим фідучіарних правовідносин: передача та прийняття майна, виникненню комплексу речових прав, права бенефіціара, а також роль довірчого керуючого.

У роботі зроблено акцент на тому, що під час виникнення фідучіарних правовідносин вони мають складну форму взаємодіючих між собою елементів і включають дії зобов'язаних сторін. Це перший акцент. Другим є передача та прийняття майна, третім – безпосередньо саме майно з комплексом речових прав на нього, а останнім акцентом виступають права бенефіціарія.

Дисертація безпосередньо пов'язана з темою науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Львівського державного університету внутрішніх справ за напрямком «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (№ державної реєстрації-0125U002574). Також дисертаційне дослідження корелюється з державно зареєстрованою науковою темою: «Правове регулювання фідучіарних відносин у країнах загального та континентального права: проблеми теорії і практики» виконання якої триває у Національному університеті «Одеська юридична академія» з 2024 р. (№ державної реєстрації-0824U001049). Дисертація узгоджується з напрямом пріоритетного розвитку науки і техніки, визначеним Законом України від 11 липня 2001 р. № 2623-III (в ред. від 13 січня 2024 р. № 3534-IX) «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», зокрема щодо розвитку гуманітарних наук та формування сучасної правової системи. Тема

дисертаційної роботи затверджена Вченою Радою Львівського державного університету внутрішніх справ.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Достовірність та обґрунтованість наукових положень ґрунтуються на глибокому аналізі чинного законодавства, обраній методології, всебічним опрацюванням наукової літератури, у тому числі зарубіжної, а також матеріалів судової практики.

Назва роботи гармонійно поєднується з її змістом, положеннями новизни і висновками, створюючи загальне цілісне позитивне враження і є черговим аргументом на користь актуальності дисертаційної роботи.

Визначені у роботі об'єкт та предмет дисертаційного дослідження дозволяють досягти мети дослідження, яка полягає у розкритті природи походження та формування фидуціарної правової конструкції, простеження її еволюції, а також визначення місця серед інших схожих приватноправових форм. Досягненню поставленої мети сприяли чітко сформульовані завдання, кожне з яких розв'язане та описане в роботі у вигляді висновків.

Автор у своїй роботі продемонстрував високий теоретичний рівень викладу матеріалу, логіку дослідження, вміння застосовувати різноманітні методи наукового пізнання, аналізувати наукові джерела, нормативно-правові акти та судову практику, коректно полемізувати з іншими авторами, аргументовано відстоювати власну точку зору, узагальнювати результати дослідження та робити науково та практично значущі висновки.

Однією з головних переваг дисертації є її методологічна виваженість. Дисертант не обмежився стандартним набором методів, а застосував багаторівневий науковий підхід. Онтологічний підхід дозволив автору дослідити фидуціарну конструкцію як об'єктивну правову реальність, що має власну внутрішню організацію та соціальне призначення.

Структурно-функціональний метод став основою другого розділу дисертації. Завдяки йому дисертант зміг розкласти складну конструкцію на

елементарні складові: суб'єкти (фідуціант і фідуціарій), об'єкти (майно, права, інтереси) та зміст (зобов'язання та правомочності). Такий підхід дозволив автору виявити «функціональний титул» фідуціарія, що є важливим для практики управління активами.

Праксеологічний підхід був успішно застосований у третьому розділі дисертаційного дослідження для оцінки ефективності чинних норм Цивільного кодексу України. Дисертант розглянув законодавство не лише як текст, а як інструмент забезпечення прав власників, що додає роботі практичної спрямованості.

Вміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (історико-правового, системно-структурного, формально-юридичного, соціологічного, аналізу та синтезу тощо) свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Значення дослідження для науки і практики

Викладені у дисертації напрацювання становлять потенціал для науково-дослідної роботи, зокрема можуть використовуватися під час здійснення подальших наукових досліджень окремих елементів фідуціарної юридичної конструкції.

Найбільш важливі наукові та практичні результати дослідження мають різнопланове значення для юридичної науки та практики і можуть бути використані у

- *науково-дослідній діяльності* – для проведення подальших наукових досліджень щодо структурно-функціональної характеристики фідуціарної юридичної конструкції;
- *правотворчій діяльності* – з метою адаптації фідуціарної правової конструкції до національної правової системи.
- *правозастосовній діяльності* – для належного врегулювання майнових спорів, що виникають з довірчих правовідносин;
- *освітньому процесі* – під час підготовки дидактичних матеріалів з навчальних дисциплін: «Теорія держави та права», «Нормотворча техніка»,

«Правові системи сучасності», «Філософсько-правові та теоретико-історичні проблеми державотворення та правотворення в Україні», «Юридична компаративістика», «Проблеми тлумачення правових норм» (акт впровадження в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ від 02.01.2026 № 1).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що вперше сформульовано авторське визначення фідуціарних правовідносин, як особливого типу правовідносин, для врегулювання яких застосовується фідуціарна правова конструкція, яка ґрунтується на довірчих принципах та передбачає обов'язок діяти добросовісно в інтересах іншої сторони, що спрямована на передачу певних правомочностей у процесі виконання фідуціарієм своїх зобов'язань з метою реалізації інтересів довірителя (бенефіціара); застосовано загальнотеоретичний підхід до структурно-функціональної характеристики фідуціарної юридичної конструкції; здійснено спробу систематизувати різні види довірчих конструкцій та продемонструвати їх взаємопов'язаність з інститутами цивільного права; проаналізовано особливості застосування фідуціарної юридичної конструкції в міжнародному приватному праві. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані дисертантом, є аргументованими і переконливими. При їх доведенні та обґрунтуванні автором використано широке коло вітчизняних й зарубіжних наукових джерел з теорії права, цивільного та міжнародного права, українське та зарубіжне законодавство та судову практику.

Вивчення змісту дисертації дає можливість стверджувати, що сформульовані автором пропозиції наукової новизни за результатами проведеного дослідження є доведеними та такими, що несуть у собі низку концептуальних висновків і рекомендацій, що мають теоретичне та практичне значення.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в опублікованих працях. Основні положення і висновки, зроблені під час дослідження, відображено у 9 наукових публікаціях, з яких 5

статей опубліковано в юридичних фахових виданнях України, перелік яких затверджено Міністерством освіти і науки України, та 4 тезах доповідей, опублікованих у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Аналіз опублікованих здобувачем статей та тез доповідей на науково-практичних конференціях (с. 12-13 дисертації) дозволяє дійти висновку про повноту та належний науковий рівень викладу положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні.

Обсяг використаних у роботі бібліографічних джерел (207 найменувань) є достатнім. Використані дисертантом науково-теоретичні та монографічні роботи вітчизняних та зарубіжних авторів дозволили визначити теоретичні положення та надати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства.

Відсутність порушення академічної доброчесності. З аналізу змісту тексту дисертації рецензентом вбачається дотримання здобувачем вимог академічної доброчесності. У рецензованій праці не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації. У разі використання ідей, розробок, тверджень автор покликається на джерела інформації, дотримано норми законодавства про авторське право, надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності та використані методи дослідження.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації.

Оцінюючи в цілому позитивно винесене на захист дисертаційне дослідження ЗАЙЦЕВА Руслана Валерійовича на тему «Структурно-функціональна характеристика фідуціарної юридичної конструкції: загальнотеоретичний підхід», не можна не відзначити, що окремі питання предмету дослідження потребують певних уточнень та додаткової аргументації. Серед них слід зазначити такі.

1. Проаналізовані автором положення дисертації зумовлюють потребу в чіткішому структурному виділенні ролі фідуціарної конструкції як засобу законодавчої техніки.

2. Ознаки, структура та юридична природа фідуціарних правовідносин можуть бути розкриті більш системно, зокрема недостатньо

розкритий порівняльний аналіз щодо відмежування фідучіарних правовідносин від інших правових конструкцій.

3. Робота містить пропозиції щодо внесення змін до статей Цивільного кодексу України. Було б корисно надати порівняльну таблицю у форматі «чинна редакція/пропонована редакція» для наочності законотворчого ефекту.

Викладені вище дискусійні положення та зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Руслана ЗАЙЦЕВА, оскільки не торкаються найбільш значних положень і висновків роботи та не применшують належного рівня дисертаційного дослідження. Вони можуть слугувати підґрунтям для дискусії у процесі захисту дисертації, а також напрямками майбутніх досліджень дисертанта.

Загальний висновок. Рецензована дисертаційна робота за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю здобутих результатів, а також за змістом і кількістю опублікованих публікацій за тематикою дослідження відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44, зі змінами, а також Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 зі змінами, а його автор – ЗАЙЦЕВ Руслан Валерійович за результатами проведення публічного захисту заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Рецензент:

кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
навчально-наукового інституту права
та правоохоронної діяльності
Львівського державного університету
внутрішніх справ

Альона ДУТКО